

Explanatio sancti Thome

sunt aliud a deo cuiusmodi sunt effectus dei. et ista non beatificat. Quantum ergo ad primam unum non docet alium quod unum non beatificat mediante alio. sed a deo immediate. ps. In lumine tuo videbimus lumen. Sed quantum ad aliam que est aliquorum misteriorum unum docet alium. Et hoc forte versus ad finem mundi quod durat executio effectuum dei. et ideo addit dicens. Agnosce dominum. Quasi dicat. Non accipit dei cognitionem. Et dicit proximum et fratrem suum quod si secundum Augustinum omnes homines sint ex charitate diligendi. si tamen non possis omnibus prodesse: tunc illis specialiter debes prodesse qui tibi coniungunt. Vel naturaliter sicut sunt consanguinei quos hic vocat fratres. Vel alia coniunctione et sic proximus est. Omnes enim scient me a minimo versus ad maiorem eorum. Nec est causa quare unum non docebit alium. quod omnes noscent dominum 1. Jo. 3. Videbitur enim sicuti est. In hac vero visione consistit beatitudo Jo. 17. Hec est vita eterna ut cognoscatur solum verum deum etc. Ite. 9. In hoc gloriatur qui gloriatur scire et nosce me etc. Et hanc doctrinam habent beati non ab aliquo alio: sed a solo deo tantum. Esa. 54. Non enim universos filios tuos docetis a domino. Illud autem quod dicit. a minimo. potest dupliciter intelligi. Uno modo quod dicantur maiores sancti antiquiores. Et sic maior et minor dicitur secundum ordinem temporis. Hec ergo cognoscent quia singuli accipiet singulos denarios Matth. 20. Vel hoc dicit ad ostendendum differentiam premiorum: quod licet omnes cognoscant. tamen unum magis alio cognoscet Matth. 5 Qui fecerit et docuerit hic magis vocabitur in regno celorum. Premium enim correspondet merito. et hoc contra illos qui dicunt penas et omnia merita esse equalia et per consequens premia equalia. Contra quos dicit. 1. Corin. 15. Stella differat a stella in claritate. Deinde cum dicit. Quia propicius etc. ponit tertium effectum qui est culpe remissio quod non poterat vetus testamentum. infra. 10. In possibile est sanguine thaurorum et hircorum auferri peccata dicit ergo. Propicius ero etc. Differunt autem iniquitas et peccatum. quod iniquitas opponit iusticie que quidem proprie semper est ad alium. Ideo iniquitas dicitur qua quis nocet alteri Job. 35. Homini qui similis tui est nocet iniquitas tua etc. Peccatum autem dicitur ois defectus actionis. quod importat deordinationem. et sic iniquitas proprie est in primum. sed peccatum est in seipsum et hoc proprie loquendo large tamen idem est iniquitas et peccatum. Et quantum ad hoc dicit. Quia propicius ero iniquitati eorum scilicet in presentem penam relaxando nec memorabor scilicet in futuro peccata puniendo. Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor. ps. Propicius esto peccatis nostris etc. Item ne memineris iniquitatum nostrarum etc. Ro. 11. Sine penitentia enim sunt dona et vocatio dei etc. id est deus non penitet quod hic peccata remiserit quasi iterum puniendo. Deinde cum dicit. Dicendo autem novum etc. quasi posita auctoritate arguit ex ipsa et facit rationem. Novum non dicit nisi in comparatione ad vetus. sed omne quod dicitur vetus significat quasi sit. prope cessationem. Ergo dicens novum veteravit id est dedit intelligere quod prius sit verum. Quod autem antiquat et senescit prope interitum est. Si ergo illud est vetus abiciendum est Levit. 26. Novis supervenientibus vetera proicietis. Dicendo ergo novum designat cessationem veteris. Proprie autem nihil antiquat nisi quod subiacet tempori. que autem subiacet tempori cessant in tempore. Oportet ergo illud verum cessare. Dicit autem antiquat propter res inaiatas. sed senescit propter animatas. Sciendum tamen est quod ubi habemus peccatorum alia scriptura habet peccati. et tunc refertur ad peccatum originale quod omnibus est commune.

Capitulum nonum.

Habuit quidem et prius iustificationes culture et sanctum seculare. Tabernaculum enim factum est primum: in quo erant candelabra et mensa et propositio panum que dicitur sancta. post velamentum autem secundum tabernaculum quod dicitur sancta sanctorum: aureum habens thuribulum et archam testamenti circumtectam ex omni parte auro: in qua verna aurea habens manna et virga aaron que fronderat: et tabule testamenti super que erant cherubin glorie obumbrantia propria ciatorum: de quibus non est modo dicendum per singula. Supra ostendit apostolus dignitatem novi testamenti respectu veteris in generali: hic ostendit idem in speciali descendendo ad singula que erant in utroque testamento. Et circa hoc facit duo. Primo enim comparat ea que sunt veteris testamenti ad ea que sunt novi ut supra hoc ostendat dignitatem novi. Secundo manifestat quedam que supposita fuerat decimo ca. ubi Umbra enim habens lex etc. Circa primum tria facit. quod primo exponit illud quod fuit in veteri testamento. Secundo ostendit significationem sui ibi. Hoc significat ipse sancto etc. Tertio ex his arguit ad propositum ibi. Et ideo novi testamenti etc. Iterum prima in duas. Primo enim describit conditionem veteris testamenti. Secundo prosequitur ibi. Tabernaculum enim factum est primum etc. Circa primum sciendum est quod tam vetus quam novum testamentum ad hoc instituta sunt ut aia accedat ad deum. Ad hoc autem duo sunt necessaria. scilicet recessus a peccato: et unio ad deum. Primum fit per iustificationem. Secundo per sanctificationem. et in utroque testamento fit iustificatio et sanctificatio. Unde dicitur sic. Dicitur est quod prius veteravit. Sed quale fuit illud vetus? Tale quod habuit iustificationes culture scilicet latine secundum grecum. In veteri enim fuerunt quedam ablutiones per quas mundabantur: non quidem a macula peccati: sed a quibusdam irregularitatibus quibus impediabantur a cultu dei sicut ex tactu mortui vel alicuius imundi non poterant intrare tabernaculum nisi expiati per aliquas ablutiones. Et ideo dicebantur iustificationes culture: quod scilicet per ea fiebat idoneus ad cultum divinum. Et de hoc habetur Levit. 22. Hieronymus. Iustificationes id est ablutiones quibus purificatis licebat accedere. Sed sanctificatio eorum erat sanctum seculare. Seculum quibus sumitur per aliquam durationem. ps. In seculum seculi. Quibus significat mundum istum. 1. Cl. 4. Demas me dereliquit diligens hoc seculum. Illa sanctificatio potest dici secularis quod temporalis erat et non perpetua. Sed littera greca non sic accipitur: quod dicit sanctum mundari. Unde est differentia inter novum testamentum et vetus. quod licet utrumque sit corporale tamen novum continet gratiam. et sacrum est in quo sub tegumento rerum visibilium divina virtus salutem seculum operatur quod non erat in veteri testamento quia in se nullam continebat gratiam Gal. 3. Quod iterum convertimini ad infirma et egena elementa. Deinde cum dicit Tabernaculum enim etc. exponit illud quod dixit. Et primo quantum ad dispositionem tabernaculi. Secundo quantum ad mysterium sacerdotum ibi. His itaque dispositis etc. Circa primum propter intellectum huius sciendum est quod dominus in deserto precepit fieri tabernaculum quod haberet. 30. cubitos vel passus in longitudine. et decem in latitudine: ita quod hostium erat ad orientem ante quod dependebat velum super quattuor columnas et quoddam tentorium in quo erat altare holocaustorum. sed de hoc nihil ad propositum. quia apostolus de hoc non facit aliquam mentionem.

in epistolam ad Hebreos IX

tionem. Sed in tabernaculo versus occidentē spacio de-
cem cubitorū longitudinis. 7 decem latitudinis appēde-
bat p velū sup quatuor columnas 7 istud diuidebat par-
tem vnā decem cubitorum ab alia. xx. cubitorū. Pars
autē. xx. cubitorum dicitur sancta. 7 tabernaculum p̄mū
sed illa decem dicunt sanctasancorum. 7 tabernaculum
secundum. **I**sta distinctio dupliciter potest exponi. **I**n
modo quia ea que fuerunt in veteri testamento fuerunt
figura noui testamenti. **N**ouū etiā est figura celestis pa-
trie. **S**ic ergo p̄ p̄mum tabernaculū versus testamētū
7 per secundum nouū. **A**lio modo p̄ p̄mum tabernacu-
lum presens ecclesia. p̄ secundū celestis gloria. **I**nquan-
tum ergo significat versus testamētū est figura figure.
sed inquantū significat presens ecclesiam que adhuc si-
gnificat futurā gloriā est figura veritatis. **I**us ad vtrūq;
Circa hoc ergo duo facit. qz p̄mo describit illud qd erat
in p̄mo. **S**ecundo illud quod erat in secundo. **I**bi. **P**ost
velamentum autē etc. **I**n p̄mo autē tria erant scz candel-
labrum aureum ad meridiem quod ita erat factum. **E**x
vno em longo hastili procedebant sex calami q̄si sex bra-
chia scz tres a dextris 7 tres a sinistris. **E**t sic in sumitate
erant septem rami 7 in quolibet erat vna lucerna que ar-
debat. **I**tem in quolibet calamo erant quattuor scz cala-
mus qui erat ex tribus partibus quasi tribus petijs scz
cyphi: sperule: 7 lilia: quia ibi due partes iungebantur
In fine cuiuslibet partis erat quasi quiddā cyphus in quo
duo cyphi iungunt in nucis modū 7 due sperule volu-
biles 7 duo quasi folia lilij hinc 7 inde. **I**tē in parte a qui-
lonarij erat mensa aurea in modū altaris sup quam pone-
bant in sabbato. xij. panes calidi 7 sup quemlibet thus
lucidum in patena aurea. **E**t stabant illi panes qui dice-
bant p̄positionis vsq; ad diē sabbati vbi oportebat illos
amoueri 7 reponere alij loco illorū. **I**tem in medio
erat altare aureum ad adolendum thymiamā boni odo-
ris 7 hoc ad tram ne domus feteret. p̄pter multitudines
imolaticij sanguinis. **P**er candelabrum autē qd illuminat
7 per mensam designat ad tram q̄ qui altari seruit de al-
tari viuat. **D**icit ergo ad sabbatum prius id est anterior
pars tabernaculi facta est in quo erat candelabrum quod
vnum erat quātum ad substantiam sed plura quantū ad
ramos 7 hoc ad meridiem. 7 mensa ad aquilonem. 7 p̄
positio panum id est panes p̄positionis per ypallagen
sicut p̄stauit fistula buccas. 7 illa ps̄ dicit sancta. **D**e hoc
habet diffuse **Exo.** 25. 26. et. 27. **D**einde cum dicit.
Post velamentum etc. **D**escribit ea que erant in secūdo
tabernaculo scz archa testamētū de lignis serbin impu-
tribilibus circumtecta ex omni parte id est tam intus q̄
extra auro **I**n archa autē erāt tria: scz vna aurea hīs mā-
na. 7 hoc in memoriā illius beneficij eis prestiti. **Exo.** 16
Et virga aaron que floruit **Numeri.** 17. **I**n memoriā
sacerdotij aaron ne alius extraneus presumeret accede-
re **E**t tabule testamētū. **Exo.** 25. **I**n memoriā legis. **I**tē
super archā erant duo cherubin qui tangebant se duab;
alīs. et tangebant alijs duabus latera tabernaculi. **I**n-
ter duas autē alas quibus tangebant se erat tabula aurea
eius longitudinis 7 latitudinis cuius et archa scz duoz
cubitorum in longitudine cubiti. 7 semis in latitudine.
7 erat supereminens que dicebat p̄piciatorium. **U**nde
erat quasi sedes de qua deus exaudiret ad repropiciā-
dum populo. ps̄. **Q**ui sedes super cherubin etc. **A**rcha
vero erat quasi scabellus pedum. **I**lli duo cherubin ver-
sis vultibus ad seipos respiciebant. **H**ic autē addit apo-
stolus quartum scz thuribulū aureū de quo dicunt aliq;
q̄ erat altare inter sancta vt dictū est. **I**n sancta qd erat
exterius introibant sacerdotes omni die ad explicationē

mysteriorum. sed in sanctasancorū sacerdos sūm? semel
in anno cum sanguine. et tunc implebat thuribulū illud
thymiamate ita q̄ ex fumo ascenderet nebula que operi-
ret sanctasancorū ne possent videri ab his qui extra erāt
Ista igitur illa que erant post velamentū qd erat fin qd
dicit sanctasancorū p̄ dignitate. sicut dicit virgo virginū
anthonomasice. aureū hīs thuribulū et archa in q̄ erat
vna etc. sup quam scz archā non q̄ haberet sup eam ps̄
des 7 alas t̄m. cherubin glorie id est gloriose facta obū
brantia scz p̄piciatorū alīs suis. de quibus omnib; nō
est modo dicendū id est prosequendū p̄ singula. **S**ed cō-
tra qz. 3. **Reg.** 8. dicit q̄ in archa nō est aliud nisi due ta-
bule. **R**espondeo. dicendū est q̄ verū est ex p̄ncipali in-
tentione. qz ad hoc fuit archa p̄ncipaliter facta sicut pas-
tet **Exo.** 25. **Q**uid autē ista significant **S**ciendum est
q̄ omnes cerimonie legis ordinabant ad vnum fm̄ status
illum. ad aliud vero fm̄ q̄ erant figuratiua. p̄t scz rep-
sentabant christum. **Q**uo ad primū oīa instituta fuerūt
ad representandū magnificentā dei. **I**lla autē non rep-
sentabant nisi in effectibus. **I**sti autē effectus habent q̄si
duplex seculum. **A**nnum supius scz substantiaz incorpo-
rearum. 7 istud representat per sanctasancorū. **A**liud est
istius mundi inferioris sensibilis. 7 istud representat p̄
sancta. **I**n mundo autē superiori sunt tria. scz deuorati-
ones rerum 7 angelī. **D**eus autē oīno est incomprehē-
bilis. et ideo erat sedes sine sedente. quia non potest cō-
prehendi a creatura nisi ex effectibus. **I**lla autē sedes
erat p̄piciatorū vt dictum est. **A**ngeli autē significā-
tur p̄ cherubin. p̄pter sapientiā. **U**nde 7 p̄bi angelos vi-
dunt substantias intellectuales. **E**rant autē duo ad vesti-
gandū q̄ non erant ibi positi ad colendum. qz dictum
erat eis. **Deut.** 4. **A**udi israel oīs deus tuus vnus est.
Quod respicit in p̄piciatorū. designat q̄ nunq̄ recedūt
a contemplatione dei **Matth.** 18. **A**ngeli eorum in celis
semp vident faciem patris etc. **R**ationes rerum signā-
tur p̄ archā. **I**lla vero q̄ sunt in hoc mundo vel p̄tinent
ad sapientiā que p̄ tabulas significat. **S**ed ad potentiā
q̄ p̄ virgam. **S**ed ad bonitatē q̄ p̄ māna qd erat dulce. qz
quicqd est dulcedinis in creatura totū est ex bonitate dei
Quia vero rationes rerū q̄ sunt intelligibiles in deo sunt
sensibiliter in creaturis corporalib;. **I**deo sicut in tabu-
lis erat lumen intellectuale. ita in sanctis erat lumē cor-
porale. **I**bi manna: hic panes. **I**bi virgā hic altare qd p̄-
tinet ad officiū sacerdotis. **S**ed in q̄tum p̄ ista figura
bat christus oīa ista inueniunt in ipso. **E**t p̄mo q̄rū ad
sancta. **I**psē em̄ est candelabrum luminis **Jo.** 8. **E**go sum
lux mundi. **I**n isto sunt sex ordines. tres a sinistris scz p̄-
fecti veteris testamētū. et tres a dextris scz noui testamē-
ti. **I**sti designant **Ezech.** 14. per noe plati. per daniel cō-
tēplatiū. p̄ iob actiū. **I**sti calami lumē accipiūt 7 infun-
dunt quia sicut dicit **1. q̄. 4.** **A**nusquisq; sicut accepit
gratiam in alterutrum illam administrātes. **C**yp̄bi sunt
p̄piciantes potum sapientie. **S**perule p̄pter promptitu-
dines obedientie. **L**illa p̄pter finem vite eterne. **S**eptē
lucerne sunt septem dona sp̄s sancti. **I**tem christus ē
mēsa refectionis. **D**uodecim panes sunt doctrina duo-
decim apostolorū 7 successorum suorum. **Q**ui ponuntur
in sabbato sp̄i vsq; ad sabbatum sp̄i. et si interim vnus
remouetur per mortem: alter substituitur. **S**ed in ma-
gno sabbato remouebunt omnes. **I**n interiori erat p̄-
piciatorū 7 christus est p̄piciator p̄ peccatis nostris. **1.**
Jo. 2. **D**uo angeli sunt duo testamēta concorditer sp̄m
respicientia. **S**ed omnes angeli christo seruitentes concor-
diter 7 vnanimiter **Matth.** 4. **A**ccesserunt angeli 7 mi-
nistrabant ei. **Matth.** 7. **M**ilia milium ministrabant ei. **S.** 1.
Des sunt administratorij sp̄s. **I**psi desiderant in xp̄m

in epistolam ad Hebreos IX

Lectio tertia

fores tabernaculi. Ita autem non poterant mundare. quia non possunt facere perfectum seruientem seruituti latric que pertinet ad cultum diuinum. Perfectus dico iuxta conscientiam. Est enim duplex mundatio. Una a macula et reatu peccati. Et hec est quantu ad conscientiam. Hoc non potest lex. infra. 10. Impossibile est sanguine thaurorum et hircorum auferri peccata. **Et. 1.** Ne offeratis vestra sacrificia frustra. **Ps. 6.** Numquid placari potest deus in milibus arietum aut in milibus hircorum pingutum. Alia mundatio erat quantum ad culturam et scilicet liceret eis ministrare in illis sacrificiis. Et sic mundabat. Sed nunquid in veteri lege non fuerunt multi perfecti? Et videtur quod sic. Dicitur enim abrahe **Gen. 17.** Ambula coram me et esto perfectus. **Moyse** etiam et multi alij valde sancti et perfecti fuerunt. Respondeo. dicendum est quod licet tunc multi perfecti et sancti fuerint: hoc tamen fuit ex operibus legis. **supra. 7.** Nihil ad perfectum adduxit lex. Sed hoc fuit per fidem christi **Gen. 15.** Creditur abrahe deo et reputatum est illi ad iusticiam. Hoc ergo non erat virtute ceremoniarum legalium. Unde frequenter ibi dicitur **Ex. 17.** Erabit pro eo sacerdos et dimittet illi **Leuit. 5.** et in multis alijs locis. Ergo mandaret hoc erat ex fide. Sed in nouo testamento dicit **Matth. ultimo.** Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Sine sacramentis enim noue legis non est salus. **Jo. 3.** Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto etc. Sed quod non mundabat peccata quod consistebat in cibis et potibus. per se vero est in conscientia. Illud autem quod est pure corporale non mundat animam: quia non agit in anima. In sacrificijs autem illis erant cibi et potus et cetera que pertinent ad corpus. et ideo non poterant mundare conscientiam. Dicit ergo in cibis et potibus id est in discretionem ciborum et potuum interdictorum in veteri lege quod abstinere ab his non mundat conscientiam vel ut hoc referatur ad vsus sacrificiorum. quia comedebant a sacerdotibus illa que offerbantur pro peccatis et ab alijs qui pro alijs. Ita enim non mundabant conscientiam **1. Pet. 1.** Nunquid carnes sancte auferet a te malicias tuas. **Et** varijs baptismatibus id est lotionibus. quia sicut dicit **Matth. 7.** Iudei seruabant baptismata calicium et vycorum et a foro redeuntes non comedunt nisi baptizent. Contra quos dicit dominus **Mat. 23.** Ne vobis scribe et pharisei ypocrite qui mundatis quod deforis est calicium et parapsidis. intus autem estis pleni rapina et inuidia. Veritatem apertius non loquitur hic de substitutionibus phariseorum. et ideo oportet currere ad alias lectiones preceptas in lege sicut est de aqua in qua lauabant sacerdotes et de aqua purificacionis onto in mundatione leprosi vel polluti. Unde frequenter dicit. Lauabant vestimenta sua etc. Et hec dicuntur hic baptismata. **Et** iusticijs carnis. hoc addit vniuersaliter de omnibus. Vocat ista ceremonialia iusticias carnis id est carnales: quia pertinebant tamen ad corporalem mundiciam. nec erat in eis aliqua virtus spiritualis. Et ne aliquid dicat quare ergo instituta sunt si non poterant proficere. quia iam videretur quod deus ea inutiliter instituerit. Hoc remouet cum dicit. **Usque** ad tempus correctionis impositis. Quasi dicat. Hoc verum est quod fuissent inutiliter instituta si semper deberent durare. Sed sicut puero primo oportet dare pedagogum. quando autem iam peruenit ad etatem perfectam tunc dat ei modum se habendi secundum iudicium rectoris reipublice. Ita in veteri lege ea que spectabant ad imperfectionem instituta fuerunt. sed quando venit tempus perfectum tunc debuerunt institui illa que ducunt ad perfectionem. Et ideo dicit. **Usque** ad tempus correctionis id est in quo corrigentur: non quidem sicut mala. sed sicut imperfecta. **Lex** enim bona est **Ro. 7. ps.** Superent mansuetudo et corripiemur.

Christus autem assistens pontifex futuro bonorum amplius et perfectius tabernaculum non manufactum id est non huius creationis: neque per sanguinem hircorum aut vitulorum sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta: eterna redemptione inuenta. Si enim sanguis hircorum aut thaurorum et cinis vitule aspersus: inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quantum magis sanguis christi qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo: emundabit conscientiam nostram ab operibus malis ad seruiendum deo viuenti.

Supra posuit apostolus significationem eorum que pertinent ad vetus testamentum et primum tabernaculum: hic ponit conditiones eorum que pertinent ad secundum tabernaculum quod representabat nouum testamentum. Et circa hoc facit duo. Primo enim ponit illam significationem. Secundo probat quoddam quod supposuerat ibi. Si enim sanguis hircorum etc. Sciendum est autem quod si considerentur supra dicta quinquaginta dicta sunt de secundo tabernaculo: scilicet quod intrabat quia solus pontifex. Secundo dignitas et conditio loci quo intrabat: quia dicebat sanctas sanctorum. Tertio quomodo intrabat quia cum sanguine. Quarto quando intrabat: quia semel in anno. Quinto quare intrabat. quia pro expiatione peccatorum. Hic autem apertius illa quinquaginta explicat. Et primo quis sit ille qui intrat quia christus. Pontifex enim est princeps sacerdotum. Talis autem est christus. **1. Pet. 5.** Cum apparuerit princeps pastorum etc. **supra. 4.** Habentes ergo pontificem magnum qui penetravit celos lessum etc. Sed quilibet pontifex dispensator est alicuius testamenti. In quolibet autem testamento duo consideranda sunt scilicet finis re promissus in illo testamento. Bona autem re promissa in veteri testamento erant bona temporalia. **Et. 1.** Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis. Ille ergo pontifex erat bonorum temporalium. Sed christus est pontifex bonorum celestium **Matth. 5.** Gaudete et exultate quia merces vestra copiosa est in celis. Est ergo pontifex summus bonorum. quia per pontificatum eius introductum in bona futura. **ps.** Replebimur in bonis domus tue. **Item** in veteri dispensatione sabant figurata sed christus dispensat spiritualia que per illa figurabantur **Luc. 11.** Pater vester de celis dabit spiritum bonum petentibus se. Sic ergo per bona futura possunt intelligi vel bona celestia et hoc respectu noui testamenti. Vel bona spiritualia respectu veteris. respectu cuius figurata erant. Ille pontifex non est negligens: sed assistens. Pontifex enim mediator est inter deum et populum. Christus vero mediator est. **1. Ti. 2.** Mediator dei et hominum homo christus iesus. **Deut. 5.** Ego medius et sequester fui inter dominum et vos. Et ideo ipse assistit patri ad interpellandum pro nobis. **supra. 7. Ro. 8.** Christus iesus qui est ad dexteram patris qui etiam interpellat pro nobis. Item assistens nobis ad auxiliandum. **ps.** A dextris est mihi ne commouear. **Act. 7.** Ecce video celos apertos et Iesum stantem a dextris dei. Sic ergo patet quod intrabat. **Secundo** ostendit dignitatem interioris tabernaculi quod dicit. Per amplius etc. quia istud est perfectius utpote quod est immobile **Et. 33.** Oculus tui videbit iherusalem ciuitatem opulentam tabernaculum quod nequaquam ultra transferri poterit. Hoc autem est tabernaculum celestis glorie. **ps.** Dominus quod habitabit in tabernaculo tuo. Dicit autem tabernaculum: quia est locus peregrinorum.

in epistolam ad Hebræos IX

Conueniens ergo est vt feruens ei sit viuens. Ideo dicitur viuenti. Et scdm rectorē vel iudicem populi sic et ministri eius vt dicitur *Ecclias. 10.* Qui ergo vult deo dignē seruire debet esse viuens sicut et ipse. *Toram istā figuram diligenter exponit glosa et est augustini de questionibus numeri.*

Lectio quarta.

Et ideo noui testamenti mediator ē vt morte intercedente in redemptiōe earū preuaricationū que erant sub priore testamento repromissionē accipiant qui vocati sūt eterne hereditatis. **U**bi enim testamentū est: mors necesse est intercedat testatoris. Testamentū est in mortuis confirmatū est. alioquin nondū valet: dū viuūt qui testat⁹ est. **U**nde nec primū quidem sine sanguine dedicatū est. **L**ecto enim omni mandato legis a moyse vniuerso populo: accipiens sanguinē vitulorū et hyrcorum cū aqua et lana coccinea et hyssopo: ipm quoq; libru et omnē populū aspersit dicēs **H**ic sanguis testamenti quod mandauit ad vos deus. **E**t iā tabernaculū et omnia vasa ministerij sanguine similiter aspersit. **E**t omnia pene in sanguine scdm legem mundantur. et sine sanguine effusione nō fit remissio. **S**upra exposuit apostolus illa que agebātur in veteri testamento et aperuit illorū mysticā expositionē: hic ex hijs arguit ad propositum. scilicet q; nouū testamentū preferatur veteri. quia potest quod non poterat vetus. **E**t circa hoc facit duo. **P**riū est propōit conclusionē intentā. **S**econdo probat quoddā qd supposuerat ibi. **U**bi est testamentū est. **P**rimo est concludit ex victis q; christus est mediator. **S**econdo hoc ostendit non potuisse vetus testamentū ibi. **D**ue erant sub priore. **D**icit ergo **E**t ideo quia scz xps intrauit in sancta eterna redemptione inuenta. id est perducēs ad eterna. quod vetus non poterat facere. **U**nde oportet q; istud testamentū sit aliud ab illo sicut nouū a veteri. *Je. 31. Ferias domui israel et domui iuda. 2c. Apoc. 21. Ecce noua facio omnia. Ideo huius noui testamenti mediator est christus inter deū et hominē. 1. thi. 2. Deus diator dei et hominū homo christus iesus. In omni autem testamento est aliquid quod promittitur. et aliqd p quod testamentū confirmatur. In nouo autē testamento promittuntur celestia et spiritualia. **I**te ista promissio p mortē xpi confirmata est. **E**t ideo xps mediator est noui testamenti vt repromissionē eterne beatitudinis ac hereditatis eterne accipiant qui vocati sunt. **E**t dicit vocati quia hoc munus nō est ex operibus sed ex vocatione dei *Ro. 8. Quos autē predestinauit hos et vocauit. 1. thes. 2. Contestari sumus vt ambularetis digne deo qui vocauit vos in suum regnū et gloriā. Unde dicit **E**terne hereditatis. id est eterne glorie que est hereditas nostra. 1. *Pe. 1. Regenerauit nos in spē viuā per resurrectionem iesu xpi ex mortuis in hereditatē incorruptibilē et incōtaminatā et imarcescibilē cōseruatā in celis. ps. Ecce hereditas dñi. **I**te **D**omin⁹ pars hereditatis mee. **I**stā autem hereditatē habemus per mortē xpi. **U**nde dicit: **U**t morte intercedere. 1. *Pe. 3. In hoc vocati estis vt bene****

dictiōne hereditate possideatis. **H**uius autē mortis effectus est redemptio a preuaricationē peccati. 1. *Pe. 1. Hō corruptibilibus auro et argento redempti estis de vestra vana conuersatione: sed precioso sanguine agni imaculati. Sed nunquid in veteri testamēto poterat fieri ista redemptio a peccatis? **E**t respondet q; non. quia ille purificationes erant sub priore testamēto. **Q**uasi dicat. quia virtute sacramentorū prioris testamenti remoueri nō poterant *Ro. 3. Causati sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse. Sed contra. quia dauid et multi alij sancti habuerunt remissionē peccatorū. **R**espondeo dicendum est q; quantū ad istuz effectū qui est introitus celi. nō. qz per mortē xpi aperta est ianua vite. **N**ullus em ante mortē xpi intrauit. *Iac. 9. Tu vero in sanguine testamenti tui eduxisti vincros tuos de lacu in quo nō est aqua. **S**z quantū ad maculā sic ipsi consecuti sunt. sed non virtute sacramentorū veteris legis: sed in fide xpi. **S**ic ergo nouū testamentū est excellentius q; vetus. quia confirmatum est morte xpi: per quā remittunt peccata: et q; exhibet promissionē. **U**nde dicit. **U**bi est testamentū etc. **P**robat illud quod supposuit. scz q; nouū testamentū sit confirmatū per mortē xpi. **E**t primo probat hoc p auctoritatē legis humane. **S**econdo per auctoritatē legis diuine ibi **U**nde nunc primū etc. **D**icit ergo **D**ictum est q; nouū testamentū confirmatur per mortē xpi intercedentem. quia ad hoc q; testamentum valeat oportet q; mors testatoris interueniat. **E**t ideo nouū testamentum non haberet robur: nisi interuenisset mors xpi **U**nde ille dixit *Job. 11. Expedi vobis vt vnus moriatur homo p populo. Mors autē propter duo necessaria est. **P**rimo vt testamentū habeat firmitatē. quia cū sit expressiū vltimē voluntatis potest semp mutari ante mortē. **U**nde dicit q; testamentū confirmatū est cū mortuis. id ē per mortē. **E**t isto modo confirmatū est nouū testamentū p mortē xpi *Mat. 26. Hic est sanguis messis noui testamenti. scilicet confirmator et deicator. **S**econdo necessaria est mors testatoris ad hoc vt testamentum valeat et habeat efficaciam. **U**nde dicit. **A**lioquin nondū valz. qz nullus potest perire aliquid nec etiā heres hereditatē ex vi testamenti nisi post mortē testatoris. **I**deo xps voluit mortē suā pro nobis interponere. **U**nde dicit. **U**nde nec primū etc. **H**oc idē probat per auctoritatē legis diuine. scilicet per illud quod habet in veteri testamēto. **E**t circa hoc duo facit. **P**rimo est ostendit conuenientiam inter vtrūq; testamentū. **S**econdo ostendit differentiam ibi **N**eccessē est ergo etc. **C**irca primū duo facit. qz primo pponit. **S**econdo manifestat ibi. **L**ecto est etc. **D**icit ergo **I**ta dictū est q; ad hoc q; testamentū valeat necesse ē q; mors testatoris interueniat. **N**ec hoc debet videri mirum. qz nec primū testamentū confirmatū est sine sanguine. **I**lle autē sanguis figurabat sanguinē xpi. **O**mnia est in figura contingebāt illis. 1. *cor. 10. Unde dicit **L**ecto est etc. **P**robat propositū. scilicet q; illud testamētū nō est confirmatū sine sanguine. **E**t pbat hoc q; ad tria in quibus fuit vltus sanguinis. **P**rimo q; ad legis editionē. **S**econdo q; ad tabernaculi consecrationē ibi **E**t iā tabernaculū etc. **T**ertio q; ad vasorū expiationem ibi **E**t omnia pene in sanguine etc. **C**irca p̄mū scilicet dū est q; ap̄s tāgit h̄ historā q; habet *Exod. 24. Ubi dicit q; post q; moyses legerat corā pp̄lo mādāta dñi ip̄s respondētib⁹ omnia q; locut⁹ est dñs faciem⁹ et erim⁹ obediētes. **A**cepit moyses sanguinē quē p̄ceperat suare 6 duodecim vitulis et aspersit libru legis et pplm q̄si in cōfirmatione testamenti. **E**t ideo dicit **L**ecto est etc. qz necessariū fuit vt legeretur. **A**lla em lectio fuit legis promulgatio. **O**portebat em legē promulgari. **A**ccipio etc.*******

Explanatio sancti Thome

Hic est duplex obiectio litteralis. Una qz Exo. 24. nulla fit mentio de hyrc: sed de duodecim vitulis. Secundo quia ibi etiā non fit mentio de aqua et cocto et yfopo. Responso ad ista duo est duplex. Una scilicet qz apulus nutrit⁹ erat in lege. Quid sciebat qz ille vsus erat in emundationibus fm legē qz aspersio fiebat de sanguine hyrcorum et vituloz et aqua admixta cū yfopo et lana coctina tanqz aspersorio. et ideo licet nō agat de his i exo. tamē apulus hoc accepit ex consuetudie ritus legalis. Al potest dici qz ista fuit prima consecratio. Et ideo quasi virtute continebant in ipsa alie sanctificatiōes future: inter quas potissime fuit illa que fiebat in die expiationis de qz Leuit. 16. et alia de vitula rufa Numeri. 19. In prima autē erat sanguis vituli et hyrci. In secunda vero aqua et lana coctinea et yfopus. Quia ergo illa prima continebat istas duas ideo apostolus totū retulit ad istam. Dicit ergo Accipiens sanguinē etc. Aspergit dicēs. Hic est sanguis testamēti qd mandauit ad nos deus. scz confirmator testamēti. Eccl. 24. Legē mandauit nobis moyses in preceptis iusticiarū. Hic em sanguis fuit figura sanguinis xpi per quē nouū testamētū confirmatur est. Et ideo christus verbis istis vsus est Mat. 26. Hic est sanguis noui testamēti confirmatiuus scz. Figurabatur autē per sanguinē hyrci propter similitudinē carnis peccati. et vituli propter fortitudinē. Dicitur autē cū aqua quia baptismus a sanguine xpi efficaciam habet. Aspergitur autē cū yfopo qui mundat pectus: per quod significatur fides Act. 15. Fide purificans corda eoz. Et lana coctinea que est ruber coloris per quā significatur charitas 1an. 5. Pilectus meus candidus et rubicundus. qz per fidem et dilectionē passionis xpi mundatur populus. Aspergitur et liber legis. quia passio xpi adimpleuit legem Job. 19. Consummatū est Mat. 5. Non veni solvere legem sed adimplere. Deinde cū dicit. Etia tabernaculū etc. Ponit consecrationē tabernaculi. quia tabernaculū et omnia vasa ministerioz similē aspergit sanguine. Sed contra quia nondū factū erat tabernaculum. sed 25. cap. mandatur de consecratione tabernaculi. Responso deo dicendū est qz licet non sit idē sanguis quo aspergitur est populus et tabernaculum: tamē etiā tabernaculū mundatū est sanguine. Unde potest sic construi vsus est sanguine etiā quando sanctificauit tabernaculū. Sed cōtra quia numeri et leuitici. 8. dicitur qz vixit tabernaculum oleo. Respondeo dicendū est qz non loquitur de illa sanctificatione qua primo consecratū est tabernaculū et vasa eius. sed de illa que fiebat in die expiationis. Mel meli⁹ dicendū est qz etiā in prima vsus est sanguine. qz ibi dicit qz vixit illud oleo et postea qz aspergit. Oleū autē nō est aspersiū. vnde intelligitur qz primo vixit illud et postea aspergit sanguine. Et ista duo sunt necessaria ad sanctificationē. scilicet virtus sanguinis xpi et oleū misericordie quibus sanctificatur tabernaculū. id est ecclia. et vasa id est ministri. Deinde cū dicit. Et omnia pene etc. Exequitur de ceteris mundationibus legalibus. Erat autē duplex mundatio. Una a corporali macula sic leprosi. Alia a spiritali scz peccato. prima poterat pertinere ad res manifestas sicut patet de lepra domoz. Et mundatio ab ista immundicia fiebat cum sanguine animalis immolati vlt aqua expiationis que erat confecta cū sanguine vitule rufe. Et ideo dicit Pene omnia. et nō omnia simpliciter. vel pene omnia. ita qz pene sit determinatiū de ly mundantur. id est pene mundantur. quia non perfecte mundabantur sanguine. quia vt dicitur numeri. 31. Quicquid potest ignē sustinere purgatur per ignē. que vero nō poterant purgantur aqua expiationis. Sed ad mundationem a macula peccati necessaria est sanguinis effusio. qz

requirebatur ad sacrificiū. Et ideo dicit qz sine sanguinis effusione non fit peccatorū remissio. Per quod figurabatur qz remissio peccati erat fienda per sanguinē xpi. Unde de in veteri lege non virtute sacramenti sed virtute fidei xpi fiebat remissio peccatorū. Unde frequē ibi dicitur. Rogabit pro eo sacerdos et remittetur.

Lectio quinta.

Necessesse est ergo exemplaria quidem celestium hys mundari: ipsa autem celestia melioribus hostijs qz istis. Nō em in māufactā sancta iesus introijt exemplaria veroz: sed in ipsum celum. vt appareat nunc vultū dei pro nobis. Neqz vt sepe offerat semetipsum: quemadmodū pōtifer intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eū frequenter pati ab origine mundi. Nunc autē semel in consummatione seculoz ad destinationē peccati per hostiam suā apparuit. Et quemadmodū statutū est hominibus semel mori. post hoc autē iudiciū. sic et christus semel oblatas est ad multorum exhaurienda peccata. secūdo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in salutē.

Supra ostendit apostolus quid sit cōmune nouo et veteri testamento in qz vtz vetus et nouū conueniunt: hic ostēdit differētiā vtriusqz. et circa hoc duo facit. Primo em ostendit qz in nouo est melior mundatio. Secundo qz perfectior ibi Neqz vt sepe etc. Item prima i duas. Primo em ostendit qz quantū ad illud qd mundat. et quantū ad id quo mundatio efficitur: melior mundatio in nouo. Secundo manifestat quod dixit ibi. Non em in manufactis etc. Dicit ergo Necessesse est ergo exemplaria celestium scilicet ipsum tabernaculū quod quo ad nos est exēplar: licet simpliciter sit exemplatū et figura illius. et ideo minoris dignitatis: quia figuratū nobilitas est qz figura sic corpus qz ymbra hys scz sacrificijs mundari. Ipsa autē celestia. scilicet nouū testamētū melioribus hostijs qz istis. melioribus quides quia illa mundabant sanguine animalium. sed in nouo testamento fit mundatio sanguine christi. Semp autē meliora melioribus mundant. Alia autē erant figura celestium. Si ergo illa mundabantur sanguine oportet illa celestia mundari meliori sanguine. Sed contra in celo nulla est immundicia. Respondeo dicendum est qz celestia intelliguntur fm glo. ea que pertinent ad statum presentis ecclesie que dicuntur celestia. Item homines fideles gerunt ymaginē celestium inquantū mēte conuersantur in celis. Mel aliter et melius qz per celestia intelligatur celestis patria. Et loquitur hic apostolus eo modo quo in veteri testamento dicebatur emundari tabernaculum: non qz haberet in se aliquā immunditiā: s3 quia mundabantur quedā varietates quibus impediēbantur accedere ad sanctuariū. Et dicuntur mundari celestia inquantū per sacramētū noue legis purgant peccata: que impediunt ab ingressu celestium. Item dicit Hostijs in plurali. Contra. quia tantū est vna hostia xpi. in fra. 10. Una em oblatione consummavit in eternū sanctificatos. Respondeo licet sit vna in se tamē pluri⁹ hostijs veteris legis figurabatur. Et hoc loco habet qz hostie veteris legis erant bone. Melius em non dicitur nisi re

Explanatio sancti Thome

Substantia non contraxit peccatum originale. et ideo non fuerit beatorum illius statuti. **Secundum** 2. In quacunque die comedis ex eo morte morieris. Sed propter voluntate morte assumptis. **Iob. 10.** Nemo tollit a me animam meam etc. Ideo dicitur quod oblatus est. **1. Cor. 15.** Oblatus est quia ipse voluit. **Et. 1. Pe. 3.** Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. **Secundo** dicitur quia mora nostra est effectus peccati. **Ro. 6.** Stipendia peccati mors est. Sed mors Christi est destructiva peccati. Ideo dicitur **Ad multos** exhaurenda peccata. id est remouenda. **Nec** dicitur omnibus. quia mors Christi non sufficiens pro omnibus non tamen habet efficaciam nisi quantum ad saluandos. **Non** est omnia subiicitur ei per fidem et bona opera. **Quantum** ad secundum dicitur. **Secundo** autem sine peccato etc. **De** secundo aduentu dicitur duo. **Primo** ponit differentiam eius ad primum. quia secundus erit sine peccato. in primo enim et si peccatum non habuerit tamen venit in similitudinem carnis peccati. **Ro. 8.** Item in primo factus est hostia pro peccato. **2. Cor. 5.** Eum qui peccatum non nouerat pro nobis peccatum fecit. **In** secundo vero ista non erunt. ideo dicitur quod apparebit sine peccato. **Secundo** ponit illud quod est proprium secundo aduentu. quia non apparebit ut iudicetur sed ut iudicet remunerans pro meritis. **Unde** dicitur quod apparebit. **Et** quidem licet omnibus etiam his qui eum pupugerunt secundum carnem. tamen in diuinitate tamen solum electis expectantibus eum pro fide in salutem eorum. **1. Cor. 15.** **Beati** omnes qui expectant eum. **Phil. 3.** Saluatoris expectamus dominum Iesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre: conformatum corpori claritatis sue

Capitulum decimum.

Quia enim habens lex futurorum bonorum non ipsam ymaginem rerum per singulos annos eisdem ipsis hostiis quas offerunt indefinenter numero potest accedentes perfectos facere. **Alio** quin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel muniti: sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. **Impossibile** enim est sanguinem thaurorum et hyrcorum auferre peccata. **Ideo** ingrediens mundum dicit. **Hostiam** et oblationem noluisti: corpus autem aprasti mihi. **Holocaustomata** et pro peccato non tibi placuerunt. **Tunc** dixi. **Ece** venio. **In** capite libri scriptum est de me: ut faciam deus voluntatem tuam. **Superius** dicens: quia hostias et oblationes et holocaustomata et pro peccato noluisti. **nec** placita sunt tibi quae secundum legem offeruntur tunc dixi. **ecce** venio: ut faciam deus voluntatem tuam. **aufert** primum ut sequens statuatur. **In** qua voluntate sanctificati sumus pro oblatione corporis Christi Iesu semel. **Et** omnes quidem sacerdotes presto est quotidie ministrans et easdem sepe offerens hostias que non possunt auferre peccata. **Hic** autem ymaginem pro peccatis offerens hostiam in sempiternum sedet in dextera dei: decetero expectans donec ponant inimici eius scabellum pedum eius:

Una enim oblatio consummavit in sempiternum sanctificatos. **Contestatur** autem nos et spiritus sanctus. **Postquam** enim dixit. **Hoc** autem testamentum quod testabor ad illos post dies illos dicit dominus. **dabo** leges meas in cordibus eorum: et in mentibus eorum super scribam eas. **et** peccatorum et iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. **Ubi** autem horum remissio: iam non est oblatio pro peccato.

Supra apostolus consideratis hijs que agunt in utroque testamento ostendit preminentiam noui testamenti ad veterem: hic probat unum quod supponit. scilicet quod veterem non poterat mutare peccata. et hoc est vltimum illorum quinque que premissa sunt de Christo. **Et** circa hoc duo facit. **Primo** enim ostendit defectum veteris testamenti circa abolitionem culpe. **Secundo** vero ex hoc comparat sacerdotem noui testamenti ad sacerdotem veteris testamenti ibi. **Quis** quidem sacerdos etc. **Item** prima in duas. **Primo** enim proponit quod intendit. **Secundo** probat per auctoritatem scripture ibi. **Ideo** ingrediens mundum etc. **Item** prima in duas. **Primo** enim proponit intentionem suam. **Secundo** probat ibi. **Alioquin** cessassent etc. **Circa** primum sciendum est quod apostolus ex conditione et ritu veteris legis concludit ipsum defectum. **Per** peccatum autem fit preuatio futurorum bonorum. et ideo quasi illud peccatum pertinet ad bona futura. scilicet celestia. ad illa bona se habet lex veteris sicut umbra ad corpus. scilicet noua lex sicut ymago. **Umbra** autem et ymago quantum ad hoc conueniunt quod utriusque representat. **Sed** umbra in comuni. ymago vero in particulari et quantum ad naturam individui et in speciali. **Sic** etiam noua lex quantum ad bona futura representat. **Primo** quia in verbis noui testamenti fit expressa mentio de bonis futuris et promissio non autem in veteri: sed tamen de carnalibus. **Secundo** quia virtus noui testamenti consistit in charitate que est plenitudo legis. **Et** ista charitas licet sit imperfecta ratione fidelium in heretis: tamen est similis charitati patrie. **Unde** noua lex dicitur lex amoris. **Et** ideo dicitur ymago. quia habet similitudinem expressam bonorum futurorum: sed lex veteris illa res presentat per quedam carnalia et valde a remotis. **Et** ideo dicitur umbra. **Col. 2.** **Due** sunt ymbræ futurorum. **Hec** est ergo conditio veteris testamenti: quod habet ymbram futurorum non ream ymaginem. **Ritus** autem erat quod per singulos annos offerbant in festo expiationis easdem hostias. scilicet cer sanguinem hyrcorum et thaurorum pro eodem. scilicet pro peccato sicut patet **Leuit. 23.** **Ex** his duobus concludit intentum scilicet quod lex habens ymbram futurorum bonorum non rerum ymaginem non potest facere perfectos accedentes. scilicet pontifices eisdem hostiis quas offerunt per singulos annos. **Superius** 7. **Memine** ad perfectum adduxit lex. **Sed** ista perfectio reseruat noue legi que consistit in charitate que est virtutum perfectionis. **Col. 2.** **Ideo** dicit **Mat. 5.** **Note** ergo perfecti. **Deinde** enim dicit. **Alioquin** cessassent etc. **Probat** ex duobus intentum. et primo ex ritu. **Secundo** ex conditione oblatorum ibi. **Impossibile** enim etc. **Ad** probandum autem quod lex non mundabat perfecte assumit uocem. **Primum** est quod in ipsa fiebat frequens reiteratio earundem hostiarum et est ratio talis. **Cultores** si fuissent per easdem hostias se uel mundati. quia non haberent ultra conscientiam peccati: cessassent offerre. **Et** si non cessassent: offerre indigerent. **Hinc** autem non cessabat. quia ut dictum est per singulos annos easdem hostias offerbant. **Quia** ergo non cessabat idem semper offerre signum est quod non mundabat **Mat. 9.** **Non** est opus ualentibus medicis sed male habentibus. **Et** ista quod possit dici quod ratio non est efficax. **Possit** enim dici quod mundabat illa oblatio